

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. HERTZ' BOGHANDEL

— HANS TOFTE —

1839 — 1. MAJ — 1939

AF

ANDERS UHRSKOV

HILLERØD MCMXXXIX

F. HERTZ' BOGHANDEL

— HANS TOFTE —

F. HERTZ' BOGHANDEL

— HANS TOFTE —

1839 — 1. MAJ — 1939

AF

ANDERS UHRSKOV

HILLERØD 1939

*Tegningen paa Omslaget, Frederiksborg Slot, er efter
J. Th. Lundbye. Skovpartiet paa Titelbladet og Chri-
stian IV.'s Sten i Indelukket Side 23 er efter Tegning
af Kr. Kongstad.*

F. HERTZ' BOGHANDEL, INTERIØR 1939

HILLERØD GAMLE RAADHUS
Opført 1831. Nedrevet 1887.

A NNO 1839, i Frederik den Sjettes sidste Regeringsaar, kom en forhaabningsfuld ung Mand kørende med Postvogn til Hillerød, hvor han agtede at nedsætte sig som Bogbinder og Bog- og Papirhandler. I Aar — den 1. Maj 1839 — er det netop hundrede Aar siden, hin unge Mand, *Fischer Hertz*, paabegyndte den Virksomhed, der paa samme Sted, Slotsgade 22, har været i uafbrudt Gang siden og skaffet en Række Indehavere Brødet.

Hvor længe er egentlig hundrede Aar? Ingen ved det. De faa, der har levet saa mange Aar, kan ikke overse dem alle. Vi maa prøve at anskueliggøre Tidsrummet paa anden Maade. I de hundrede Aar, fra 1839 og til nu, har Danmark haft seks Konger. Fem af dem er døde, og den nuværende, Christian den Tiende, har regeret i over et kvart Aarhundrede. Vort Land har i de hundrede Aar deltaget i to Krige og været Vidne til en Verdenskrig, vort Folk har i samme Tidsrum levet under Enevælden og tre Grundlove.

1839 er saa længe siden, at Skjalde som Grundtvig, H. C. Andersen, Oehlenschläger, Ingemann og St. St. Blicher endnu alle var i deres Velmagt. Det var paa de Tider, hvor en Kunstner som J. Th. Lundbye vandrede Nordsjælland rundt og fæstnede Landskabets Lin-

HILLERØD GAMLE RAADHUS
Opført 1831. Nedrevet 1867.

ANNO 1839, i Frederik den Sjettes sidste Regeringsaar, kom en forhaabningsfuld ung Mand kørende med Postvogn til Hillerød, hvor han agtede at nedsætte sig som Bogbinder og Bog- og Papirhandler. I Aar — den 1. Maj 1839 — er det netop hundrede Aar siden, hin unge Mand, *Fischer Hertz*, paabegyndte den Virksomhed, der paa samme Sted, Slotsgade 22, har været i uafbrudt Gang siden og skaffet en Række Indehavere Brødet.

Hvor længe er egentlig hundrede Aar? Ingen ved det. De faa, der har levet saa mange Aar, kan ikke overse dem alle. Vi maa prøve at anskueliggøre Tidsrummet paa anden Maade. I de hundrede Aar, fra 1839 og til nu, har Danmark haft seks Konger. Fem af dem er døde, og den nuværende, Christian den Tiende, har regeret i over et kvart Aarhundrede. Vort Land har i de hundrede Aar deltaget i to Krige og været Vidne til en Verdenskrig, vort Folk har i samme Tidsrum levet under Enevælden og tre Grundlove.

1839 er saa længe siden, at Skjalde som Grundtvig, H. C. Andersen, Oehlenschläger, Ingemann og St. St. Blicher endnu alle var i deres Velmagt. Det var paa de Tider, hvor en Kunstner som J. Th. Lundbye vandrede Nordsjælland rundt og fæstnede Landskabets Lin-

jer paa Papiret med en Streg saa enkel og ren, at ingen siden har kunnet gøre ham det efter. —

Og hvad har vor By, Hillerød, ikke oplevet i de hundrede Aar! I 1839 rejste man fra By til By i skumplende Postvogne med to eller fire Heste for. Først i 1863 aabnedes Nordbanen, og man kunde opleve det dengang højt mærkværdige at blive befordret til Hovedstaden i en Vogn, der blev trukket ved Damp. I 1839 gjorde 38 Tranlamper deres Bedste for at oplyse Byens Gader ved Aftenstid. Først Lørdag den 3. Oktober 1868 tændtes Gaslygterne paa Gaderne i Hillerød, og større Forandring i Byens Belysning er aldrig set.

Store og smaa Begivenheder har Købstaden oplevet, alt mens dens Befolkning i de mange Aar ved Flid og Vindskibelighed arbejdede sig frem i Ly af Christian den Fjerdes gamle Kongeborg. En af de største og tungeste Oplevelser var Frederiksborg Slots Brand den 17. December 1859. Men Slottet blev rejst paa ny, og det nationalhistoriske Museum, det siden kom til at rumme, har draget Hundredtusinder af fremmede til Byen, hvorved Staden har vundet Berømmelse og dens Næringsdrivende tjent en Skillings Penge.

Hundrede Aar er gaaet. Dette Tidsrum begyndte med Tranlamper og sluttede med elektriske Lysreklamer, det startede med toppede Brosten og endte med asfalterede Gader, hvor Ungdommen ved festlige Lejligheder svinger sig til Radiohøjtalernes skrattende Toner. For hundrede Aar siden var i den jævne Mands Hjem en Avis en Sjældenhed, og af Bøger fandtes udover Salmebogen, Bibelen og Almanakken faa eller ingen. Den meste Læsning var Viser om *Hjalmar og Hulda*, *Troløs Kjærlighed* eller *Det rædsomme Mord*, som hjemførtes fra Markeder eller Torvebesøg. Nu finder man Dagblade i alle Hjem, og Bøger er Hvermands Eje.

Meget er sket i de hundrede Aar. Der er en lang Vej fra *Fischer Hertz* til *Hans Tofte*.

Den jubilerende Boglades første Dokument lyder saaledes:

Magistraten

i

Hillerød Købstad

Gjør vittterligt at Aar 1839 den 1. Mai mødte for Magistraten i Hillerød Bogbindermester Fischer Hertz af Hillerød og producerede 1 Udskrivt af Hillerød Købstads Raadstue-Protocol, der viiste han har forfærdiget det befalede Mesterstykke. 2 Koppeattest. 3 Forholdsattest, der udviser at han er født d. 13. April 1813 og 4 Attest for, at han har aflagt den i Forordningen af 29. Martii 1814 for Bekjen-

dere af den mosaiske Religion anordnede Troesbekjendelse, hvorefter han paa Grund af disse Documenter begjærede at vinde Borgerskab i Hillerød som Bogbinder samt Bog og Papierhandler, og da Magistraten intet kunde have herimod at erindre, blev Bogbinder Fischer

F. HERTZ

Hertz af Hillerød efterat have paa Ære og Samvittighed forpligtet sig til at røgte den Troskab, Lydighed og anden Pligt, som han er Hans Kongelige Majestæt, vor allernaadigste Arveherre og Konge, det gandske Kongelige Arvehuus, denne Stads Magistrat og sine Medborgere skyldig, antaget og indskrevet som Borger og Bogbinder samt Bog- og Papierhandler i Hillerød.

Saaledes passeret.

v. Hadeln.

L. S.

Fischer Hertz var født i Nakskov den 13. November 1813 som Søn af Købmand Salomon Hertz. Efter at han havde været i Lære 3 Aar

hos Bogbinder Østerris, arbejdede han 3 Aar som Forbundter hos Bogbinder Hyltoft i København, hvorefter han 1834 modtog Lærebrev, udstedt af Oldermændene „ved Bogbinderlauget i den Kongelige Residents-Stad Kjøbenhavn“.

Efter at F. Hertz et Par Aar havde været Svend hos Hyltoft, blev han Bestyrer af Værkstedet for Bogbinder Ørvalds Enke. Men hans Hu stod til at faa Foden under eget Bord, og den 1. Maj 1839 etablerede han sig som nævnt i Hillerød.

Hvorfor Hillerød? Laa der særlige Muligheder gemt i denne lille Kulsvierstad, som dengang kun havde et Par Tusind Indbyggere? Man maa næsten antage det, siden der i Løbet af et Fjerdingaar oprettedes hele to Boghandeler i Byen. Den 9. August 1839 aabnede *Johan Julius Vosbein* en Boghandel, der eksisterer den Dag i Dag under Firma Knud Poulsens Boghandel.

Lørdag den 10. Maj 1834 fejrede en anset Hillerødborger, Distriktslæge A. Ewertsen, Slotsgade, sin Fødsels- og Bryllupsdag. Festens Glansnummer var et Fyrværkeri, der blev afbrændt ved Midnatstid. Men Afbrændingen fik ganske vist et Omfang, som ingen havde drømt om. Der gik nemlig Ild i et straaetækt Baghus, og i den stærke Blæst forplantede Ilden sig fra Hus til Hus og fra Gade til Gade. Der brændte 49 Gaarde og Huse. Deriblandt var Christian den Fjerdes gamle Latinskole med dens Bibliotek paa 4000 Bind, samt Rektor Taubers 3000 Bind. Antallet af brandlidte Familier var 100, og da kun tre af dem havde deres Løsøre assureret, var Nøden stor. Fra forskellig Side blev der ydet Hjælp til de brandlidte, og Genopførelsen af Husene begyndte. Latinskolen blev genopført i den Stil, hvori den staar den Dag i Dag, og indviet 1836. Naturligvis tog det flere Aar, inden Følgerne af en saadan Ildsvaade blev overvundet. I 1838 syntes der dog at være Opgang at spore. Der blev det Aar bygget ikke mindre end 8 Huse. Af megen Betydning var det ogsaa for Byens Økonomi, at den ingen Gæld havde. Den lærde Skole havde 29 Elever, og i Borgerskolen gik 162 Børn. De skulde dog alle have Bøger, og Genoprettelsen af Latinskolens Bibliotek maatte nødvendigvis vare en Aarrække.

I det hele syntes Byen altsaa at være i Opgang, og naar man betænker, at Boghandlerne dengang i Almindelighed fik Skolebøgerne hjem i Materie for selv at lade dem indbinde, kunde der synes at være gode Udsigter for en Virksomhed, som baade drev Bogbinderi og Boghandel. F. Hertz har aabenbart haft Færten af, at baade Stedet og Tidspunktet var gunstigt. Han vovede Starten, og han blev ikke skuffet. At der i det hele var et betydeligt Initiativ fremme i

F. HERTZ' BOGHANDEL OMKRING 1875
I Døren ses Martin Hertz, til Venstre Harald Hertz.

1839 og følgende Aar, ser man bl. a. deraf, at det første Dagblad, der er udgaaet fra Hillerød, *Frederiksborg Amts-Tidende*, begyndte at udkomme Lørdag den 6. Juli 1839. Det var redigeret af J. J. Vosbein, der kort Tid efter aabnede den tidligere omtalte Boghandel. I Bladet blev der slaaet til Lyd for Oprettelsen af en Sparekasse og en Landboforening. Begge Dele blev i Løbet af faa Aar til Virkelighed. *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* oprettedes 1842, og *Frederiksborg Amts Landboforening* stiftedes 1843. Begge disse Institutioner har hver paa sin Vis haft stor Betydning for Byens Trivsel.

F. Hertz kom til Byen paa rette Tid. Han fik Opgangen med, og han forstod at udnytte den. Hovedvægten i Forretningen har dog nok ligget i Bogbinderiet. Selve Boghandelen har formet sig meget anderledes end nu. Man solgte Salmebøger, som man ligesom Skolebøgerne fik hjem i Materie og selv indbandt, og man solgte Almanakker og Skillingsviser. Endnu levende Borgere kan huske, at F. Hertz paa Markedsdage stod ved et Bord i sin Port og solgte Salmebøger og Skillingsviser. For at fremme Handelen sang han dem selv

for interesserede Tilhørere, som derved formedelst 4 Skilling eller senere 10 Øre erhvervede den nye Vise „trykt i dette Aar“ og lærte Melodien med det samme.

Rabatberettiget Boghandler var F. Hertz derimod ikke. I Boghandlerforeningens Vedtægter af 1837 hedder det i § 11, at „Rabat erholder herefter ingen ny Boghandler, førend det i en Samling af Undertegnede er afgjort, hvorvidt den kan tilstaaes ham, og han overhovedet kan erkjendes som Boghandler.“

Først efter 12 Aars Virksomhed, i Aaret 1851, naaede F. Hertz at komme i Besiddelse af det blaa Stempel, som ligger deri at være rabatberettiget Boghandler. Samme Aar erhvervede han gennem følgende Dokument kongelig Bevilling til at drive Kunst- og Papirhandel.

gjort Ansøgning og Begjæring samt de Os iøvrigt foredragne Omstændigheder, allernaadigst have bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge og tillade, at Boghandler og Bogbinder Hertz af Vor Kjøbstad Hillerød udi Wort Land Sjælland maa, i Forening med bemeldte sin Næringsvei, etablere en Kunst- og Papirhandel, dog at derved ikke skeer nogen Indskrænkning i den Ret, som andre af Byens Indvaanere maatte have til at handle med bemeldte Artikler, samt imod at han paa saadant Næringsbrug tager Borgerskab, og deraf svarer forholds-

mæssig Næringsskat. — Saa skal han og i alle de Tilfælde, hvor der maatte opstaae Spørgsmaal om Fortolkningen af denne Vor Bevillings Ord og rette Mening, være Vor Indenrigsministers Kjendelse undergIVEN.

Forbrydende Alle og Enhver imod det, som foreskrevet staaer, Hinder at gjøre. —

Givet i Vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn, den 28 November 1851.

Under Vor Kongelige Segl.

L. S.

F. Hertz arbejdede sig, som man ser, ihærdigt fremad paa de forskellige Omraader. At hertil ogsaa kan regnes det økonomiske, kan ses deraf, at han 1856 for en Sum af 5000 Rdl. af Garvermester J. Jensens Enke købte Ejendommen Slots-gade Matr. 20 „med tilhørende Bygninger og tilliggende Grund samt Overdrevslod“. Han var hermed blevet Ejer af det Hus, hvor han hidtil havde været Lejer.

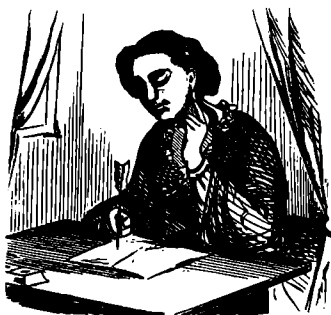
F. Hertz fik sin Ejendom godt udnyttet. Sidst i Firserne var der i Forhuset to Butikker, Bogladen og en Buntmagerforretning. I Baghuset havde Kunstdrejer Løsekrug og Malermester Aabye hver sit Værksted. Ogsaa af Beboelse var der Lejepartier.

Foruden Bogbinderi og Boghandel drev Hertz til sin Død 1897 et Lejebibliotek, der naaede op paa 4000 Bind. Der har iøvrigt paa et vist Tidspunkt været to Lejebiblioteker i Byen, idet Frk. Julie Over-skou ogsaa drev et Lejebibliotek paa sin Bopæl Københavnsvej. 1896 skænkede hun sit Bibliotek, 800 Bind, til Oprettelse af et Folkebibliotek, og dette kom efterhaanden til at overtage det Udlaan, Lejebibliotekerne hidtil havde haft.

I Aaret 1887 oplevede F. Hertz en alvorlig Begivenhed. Natten mellem den 29. og 30. Juli udbrød der Ild i Baghuset, der var opført af Bindingsværk. Det gamle Raadhus var netop nedrevet og det nye ikke opført. Fra et midlertidigt Klokketaarn, der gjorde Tje-

En ung Piges Farvel

til Danmark, hendes Familie og Venner, da hun skal rejse til Amerika og møde sin elskede Ven. Samt et Par Vers til Pastor Rindom.

Og:

Bist stolt paa Cobans Vølge.

Kjøbenhavn.

Jul. Strandbergs Forlag og Tryk.
Søes i Boghandelen, Holmenågade 18.

TITELBLAD AF EN VISE

F. HERTZ' BOGHANDEL
I Døren ses Gamle Hertz.

neste i Raadhusets Sted, klemte Klokken. Raabet „Brand! Brand!“ lød gennem Gaderne, Vægterne peb, og Alarmtrommen gik. Snart var hele det under Brand- og Politikorpset indrullerede Mandskab til Stede. Sprøjter og Vandvogne, hvoraf flere var Arbejdsvogne med to Heste for og en lille Vandtønde paa, kørte frem. Nysgerrige i Hundred-vis fyldte de nærmeste Dele af Slotsgade.

Baghuset og en Sidebygning stod ikke til at redde. Ydermere var der Fare for Forhuset og Naboejendommene. Brandvæsenet havde derfor nok at gøre. Et Uheld var det — efter hvad der fortælles — at Korpset havde haft en langvarig Øvelse Dagen i Forvejen, og ved den Lejlighed var Brandmajoren blevet saa „træt“, at han ikke mere var i Stand til at fungere. Byfogden, Kammerherre von Scholten, maatte derfor selv tage Kommandoen. Af Forsigtighedshensyn blev begge Forhusets Butikker straks ryddet. Lejebibliotekets 4000 Bind og hele Lageret af nye Bøger blev anbragt i en Have paa den anden Side Gaden. Vinduerne blev slaaet ind, for at Bohavet kunde reddes ud den Vej. Til alt Held var det stille Vejr, saa man i Løbet af nogle

SLOTSGADE. TIL HØJRE F. HERTZ' BOGHANDEL

Timer fik Bugt med Ilden, og da Solen stod op, kunde man afmønstre Sprøjter og Vandvogne.

Lyse og mørke Dage skifter. Hørte hin Sommernats Oplevelser til de mørke, blev den 1. Maj 1889 en af de lyseste, F. Hertz kom til at opleve. Paa den Dag fejrede den Forretning, han selv havde grundlagt, og som han endnu ledede, sit 50 Aars Jubilæum.

Byen var flagsmykket. Kl. 6 om Morgenen indfandt Haandværker-sangforeningen sig paa Jubilarens Bopæl og sang en Sang, som H. Gronenberg havde forfattet til Lejligheden. Om Formiddagen mødte en Deputation med Boghandler W. Jensen som Ordfører og overrakte et Sølvdrkkehorn samt en kalligraferet Adresse (Adresse og Horn findes i den nuværende Ejers Besiddelse), hvori det bl. a. hed:

„Naar det i Dag er Dem forundt at højtideligholde Halvtredsindstyve-Aars Jubilæum som Borger i Hillerød Kjøbstad, føle undertegnede Medborgere, saa vel af Haandværker- som Handelsstanden, Trang til at bringe Dem, Hr. Hertz, vore hjerteligste Lykønskninger.

I Erkjendelse af, at De gennem de mange Aar ved Deres utrættelige Flid og ihærdige Virksomhed paa Deres Forretningers Omraade — ved fra lidet at have hævet Dem op til en ærefuld Stilling som Borger i Samfundet — har været et godt Eksempel for den yngre

Generation til Efterlignelse, ville vi udtale, at De ogsaa derved har vundet Deres Medborgeres fulde Agtelse."

Ydermere indfandt hele Byraadet sig med Kammerherre Scholten i Spidsen og ønskede til Lykke. —

F. Hertz var blevet en gammel Mand, men havde en god Medhjælp i sin ældste Søn, *Martin Hertz*, der var født 1845 og havde lært baade Bogbinderi og Boghandel. Efter at han i 1859 først som Lærling senere som Medhjælper havde været ansat i Faderens Virksomhed, blev han 1876 Kompagnon i Forretningen, hvis Firma forandredes til *F. Hertz' Boghandel*.

1897 døde Gamle Hertz, som han efterhaanden var blevet kaldt, og Martin Hertz førte Forretningen videre, bistaaet af sin Broder *Harald Hertz*, der var født 1848, og som efter at have været i Urtekræmmerlære i København blev Medhjælper i Faderens Forretning 1869.

Der er visse Træk, som er fælles for alle Hertzterne: Flid, Paapaselighed og stor Sparsommelighed. De var, hvad man med et gammeldags Udtryk kalder vindskibelige Folk. Samtidig var de meget godgørende. De, der bad om Hjælp, gik aldrig tomhændet fra deres Dør. Ogsaa den større, mere systematiske Hjælpsomhed tog F. Hertz og siden Martin Hertz Haand i med. Der var i det hele Borgersind i de Mænd. Men Forretningsmænd i den store Stil var ingen af dem. Tietgens Ord: „Det gælder ikke om at sætte Udgifterne ned, men Indtægterne op," var ikke deres. De holdt Driftsudgifterne nede paa et Minimum - ingen fremmed Medhjælp i Forretningen, den størst mulige Sparsommelighed med Hensyn til Brændsel og andre Udgifter - og af deres kun jævn store Fortjeneste lagde de Skilling paa Skilling, hvorved de blev holdne Folk og efterhaanden velhavende for til sidst at eje en Formue.

Og dog kunde det hænde, at de satte sig i Udgift for Ting, der efter Datidens Forhold maatte siges at være moderne, blot der maatte antages at være Forretning i det. Den 12. Juli 1893 bringer Frederiksborg Amts-Tidende følgende Nyhed: „*Den største Spejlglasrude*, som til Dato er opsat heri Byen, er i disse Dage anbragt i Boghandler F. Hertz' Forretningslokale paa Slotsgade. Ruden, der gaar lige ned til Jorden og er af en betydelig Bredde, fremhæver selvfølgelig godt de i Vinduet udstillede Sager, og Forretningslokalet tager sig nu helt københavnsk ud."

Paa Billedet Side 16 ser man denne Byens nye Seværdighed. I Døren staar F. Hertz i sort Diplomat, en Klædning, han dog ikke benyttede til daglig. Tværtimod fortælles det, at han under Ekspeditionen altid

F. HERTZ' BOGHANDEL VED HANS TOFTE

optraadte med blaat Bogbinderforklæde om Livet og en gammel fedtet Kasket paa Hovedet.

„At tage sig kjøbenhavnsk ud“ var dengang, da Hillerød endnu var besværet af Smaastadsfornemmelser, noget af det højeste, man kunde tænke sig at opnaa her i Verden. Det kommer ogsaa frem i en anden Notits i ovennævnte Blad for 7. Marts 1899: „*Brevkort-Automat*. Endnu - saa vidt os bekjendt - før man i selve Kongens Kjøbenhavn er naaet saavidt, faar vi her i Byen vor første Brevkort-Automat. Det er Hr. Boghandler Hertz, der har Æren af at være Førstemand paa dette Omraade, idet han fra og med idag anbringer uden for sin Boutik en fix lille Automat af Udseende og Form som en Postkasse. Ved en Dreining paa Haandtaget, efter forinden selvfølgelig at have ofret en Mønt, kommer der frem et Brevkort med et veltruffet Billede af Frederiksborg Slot. Til yderligere Lettelse for dem, der benytter Automaten, findes der ved denne anbragt en Skrivepult med vedhængende Blyant.“ Brevkortautomaten ses paa Billedet Side 17 til højre.

1907 døde Martin Hertz, og han blev som sin Slægt begravet paa Mosaisk Kirkegaard i København. Slægten holdt fast paa sin nedar-

vede jødiske Religion. Hvad der stred mod den, holdt man sig, navnlig i Gamle Hertz' Tid, paa Afstand fra. Den sidstlevende af Familien, Frk. Regine Hertz, forærede i sin Tid en stor, smuk og helt ubrugt Dug til Nordsjællandsk Folkemuseum. Da jeg var oppe for at tage imod den, fortalte hun, at de for mange Aar siden havde købt den af en omvandrende Kræmmer, men da det senere viste sig, at de lange Rækker af indvævede Optrin, som fandtes paa Dugen, forestillede Kristi Lidelseshistorie, blev den aldrig taget i Brug.

Nogle Maaneder efter Martin Hertz' Død, solgte Broderen Forretningen til *Th. Køster*, der var født 1850 i Thyregod Præstegaard, hvor hans Fader, Janus Køster, var Præst. Th. Køster, der havde drevet Bog- og Kunsthandel i Aarhus fra 1888 til 1906, ejede Forretningen i 10 Aar og solgte den 1917 til Hans Tofte.

Som Medhjælper i Forretningen havde Th. Køster fra 1907 til 1916 *Th. Ditzel*, der i Efteraaret 1916 etablerede sig i Hillerød under Firma Th. Ditzels Boghandel.

Hans Peter Tofte er født 1889 i Marstal paa Ærø, hvor Faderen var Skibsfører. Moderens Broder, Overinspektør H. Eschen, Odense, ejede og drev i en Aarrække Hans Eschens Boghandel i Marstal, og det ligger nær at antage, at det er Besøgene i Morbroderens Butik, der har givet Skippersønnen Lyst til Boghandelen.

Hans Tofte lærte Boghandelen i Skanderborg hos D. Davidsen og dennes Efterfølger Aage Hansen fra 1905 til 1909, og efter et Aars Ophold som Medhjælper dér drog han ud for at se sig om og lære nye Skikke. Han fortsatte i de følgende Aar sin Uddannelse hos V. Kristoffersen, Nykøbing F., Aage Hass, Aarhus, Chr. Henriksen, Horsens, og Fr. Lunning, Odense, til 1. Dec. 1916. Den 6. Dec. blev Hans Tofte rabatberettiget, og den 1. Januar 1917 overtog han Hertzernes gamle Forretning, hvis Firmanavn herefter forandredes til *F. Hertz' Boghandel ved Hans Tofte*.

Vi er nu naaet til sidste Afsnit af Jubilarens 100 Aar, et Afsnit, der allerede har varet 22 Aar, og hvori mange Ting er sket. Det mærkedes snart, at der var kommet nyt Blod i Ledelsen. Forretningen stod i Fremgangens Tegn. Allerede fem Aar efter Overtagelsen købte Hans Tofte den 21. April 1922 den ret store Ejendom. Tre Aar efter, i Foraaret 1925, blev der foretaget en mindre Ombygning, men det viste sig snart, at der var for lidt Plads baade til Ekspedition og til Udstillinger af det mangesidede Varelager. Foruden Bøger, Papir og Tapet drev Hans Tofte ogsaa Handel med Kunst, navnlig Ipsens Keramik og Porcelæn fra Bing og Grøndahl. Sommeren 1929 skred man da til en stor Ombygning af hele Butiksetagen. Under Ombyg-

ningen havde Boghandelen Lokaler i Købmand Lichts Ejendom, Slotsgade 18, mens Herman Hous Skotøjsmagasin, som har haft til Huse i Ejendommen i 40 Aar og endnu findes der, flyttede til Slotsgade 35. Arkitekt Lundquist forestod Ombygningen, der dels gav sig

HANS TOFTE

Udtryk i Opførelsen af den anselige Cavneerfacade, og dels i en langt stærkere Udnyttelse af den forhaandenværende Plads. Butikken, der før havde haft Disken parallel med Gaden, blev nu gjort meget dybere, saa Disken kom til at staa vinkelret paa Facaden, og der blev langt større Plads baade til Kunder og Varer. Udstillingen af de nye Bøger og de forskellige Kunstarter blev mere omfattende og langt lettere tilgængelig for Publikum.

Som tidligere anført drev F. Hertz et stort Lejebibliotek. Dette op-
hørte med hans Død, men er senere blevet fortsat under andre For-
mer. I mange Aar forestod Forretningen den praktiske Ordning af
en Sammenslutning, der hed *Frederiksborg æstetiske Læseselskab*,
og som havde omkring tredive Medlemmer. Læseselskabets Leder

F. HERTZ' BOGHANDEL EFTER OMBYGNINGEN 1929

var Fru Birkedommer *Neumann*, som afgjorde, hvilke Bøger der skulde købes. Denne Sammenslutning ophørte 1919, men siden har Forretningen fortsat med Læsekredse under forskellig Form. Formaalet er det samme, at interesserede for en rimelig Betaling kan faa Adgang til Aarets nyeste og bedste Bøger.

Den gamle Boglade har ligget paa sit Sted og gjort sin Gerning i hundrede Aar. Alle dens tidligere Indehavere er døde, men dette Skrift bør ikke slutte, uden at det bliver nævnt, hvorledes Hertzernes Minde lever i Hillerød den Dag i Dag. F. Hertz havde fire Børn, de to tidligere nævnte Sønner Martin og Harald, samt to Døtre Henriette og Regine. Af disse Børn var kun den ældste Søn gift, og hans Ægteskab var barnløst. Da den sidstlevende af de fire Søskende, Frk. Regine Hertz, døde i 1930, forelaa der et i 1904 oprettet Testamente, hvori det var bestemt, at Slægtens efterladte Formue, der i 1932 i paalydende Obligationer og Kontanter androg ca. 240,000 Kr., skulde anvendes til Oprettelsen af en Stiftelse, kaldet *Hertz Minde*, hvori der skulde indrettes Bolig for 10 Familier, i første Række værdige,

trængende handlende og Haandværksmestre, der har haft Næringsadkomst i Hillerød eller Frederiksborg Nyhuse.

Stiftelsen skulde dog først bygges, naar Midlerne havde naaet en effektiv Sum af 350,000 Kr., hvoraf 200,000 Kr. skulde anvendes til Køb af Grund og Opførelse af Bygning, medens Renterne af de 150,000 Kr. skulde tjene til Betaling af Skatter m. v. og til Legatportioner til Stiftelsens Beboere.

Enhver Læser ved, hvorledes en god Bog kan tale til ham, oplyse og oplive ham, rive ham med, saa han glemmer baade Tid og Sted og bagefter føler sig som et helt andet Menneske. Han har set ind i nye Mennesker, lært en anden Verden at kende end sin egen. Bogen har givet hans Sjæl en Indsprøjtning af ny Livskraft. Efter Læsningen lukker han Bogen og sætter den paa Plads. Men er dermed Bogens Gerning forbi? Jeg tror det ikke. Som en af dem, der har været Bogsamler i halvtredsindstyve Aar, har jeg faaet den Mening, at der er noget, man kan kalde Bøgernes tavse Tale. Jeg har i min Stue staaende et anseligt Antal Bind, og naar jeg læser en ny Bog, som særlig fænger i mit Sind, vil jeg helst eje den. Det er, ligesom det virker oplivende paa mig at se den staa i min Reol. Man kan ogsaa udtrykke det paa den jævne Maade, som nogle gør, at Bøger hygger. Enhver Bogven føler denne Hygge, naar han træder ind i et Bibliotek eller en Boglade.

Nu har F. Hertz' Boghandel solgt Bøger og spredt Hygge i hundrede Aar. Maatte Virksomheden fortsætte endnu i mange, mange Aar — ikke blot med at sælge Bøger, de flest mulige, i Øst og Vest — men med at løse den Opgave, som Professor *Andr. Sch. Steenberg* satte som Folkebibliotekernes Maal, og som ogsaa til en vis Grad er Boghandlerens: „Giv den rette Bog til den rette Mand i den rette Stund.“

